

KUNGL. ÖFVERSTYRELSENS
FÖR
RIKETS ALLMÄNNA LÄROVERK
UNDERDÅNIGA UTLÅTANDE

DEN 12 SEPTEMBER 1910

MED UTREDNING OCH FÖRSLAG

I AFSEENDE A SÄTTET FÖR

OMBILDNING AF LÄRARNAS VID ELEMENTARLÄROVERKEN
ÄNKE- OCH PUPILLKASSA.

STOCKHOLM
IVAR HÄGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
1910.

Till KONUNGEN.

Sedan Riksdagen, på grund af sitt beslut med anledning af nådiga propositionen till 1909 års Riksdag angående ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa och särskildt med hänsyn till det

i berörda proposition framlagda förslag till tjänstårsprivilegiets aflösande, i skrifvelse den 22 maj 1909 angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel framhållit, att frågan om tjänstårsrättens upphäfvande icke syntes vara af mer brådskande natur, än att resultatet af en af vederbörande departementschef i meddelande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 19 februari 1909 i utsikt ställd utredning angående sättet för änke- och pupillkassans ombildning borde kunna afvaktas, innan rubbning skedde af tjänstårsprivilegiet, har Eders Kungl. Maj:t funnit godt uppdraga åt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att verkställa ny utredning och uppgöra nytt förslag i afseende å sättet för lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassas ombildning, med iakttagande därvid, att förslag skulle uppgöras alternativt med bibehållande af tjänstårsprivilegiet eller med dess upphörande, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t bemyndigade öfverstyrelsen att, om så erfordrades, för biträde vid ofvannämnda arbete anlita högst två sakkunniga personer.

På grund af ofvannämnda nådiga bemyndigande beslöt öfverstyrelsen den 18 oktober 1909 att såsom biträde vid fullgörande af sagda uppdrag anmoda byrådirektören i riksförsäkringsanstalten K. Dickman och lektorn vid högre allmänna läroverket i Gäfle K. Starbäck, hvilka båda redan tidigare biträdt vid förevarande ärendes utredning. Sedan den sistnämnde, som på grund af fullgörande af riksdagsmannauppdrag ansåg sig förhindrad att fortsätta ifrågavarande arbete, den 5 februari 1910 anhållit att blifva därifrån entledigad, anmodade öfverstyrelsen genom beslut den 7 mars 1910 lektorn vid högre latinläroverket å Norrmalm E. Göransson att i Starbäcks ställe inträda såsom biträde vid ifrågavarande utredning.

Innan öfverstyrelsen går att redogöra för den verkställda utredningen och till afgifvande af förslag beträffande kassans ifrågasatta ombildning, anser sig öfverstyrelsen böra erinra om hufvuddragen af förevarande ärendes föregående behandling.

Enligt nådigt beslut den 27 april 1906 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet fem sakkunnige för att inom departementet biträda vid verkställande af en fullständig utredning rörande den förändring i delägarnas i änke- och pupillkassan ställning till kassan, som kunde vara af omständigheterna påkallad, samt vid uppgörande af förslag till de ändringar i reglementet för kassan, som kunde påkallas genom en förändring af delägarnas ställning till kassan eller i öfrigt befunnes lämpliga.

Bemälda sakkunnige afgävo den 8 april 1907 underdänigt betänkande och förslag i ämnet. Angående de grunder, på hvilka de sakkunnige uppgjort sitt förslag till nytt reglemente för kassan, äfvensom beträffande frågans följande behandling får öfverstyrelsen, i anslutning till den redogörelse häröfver,

som lämnas i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 19 februari 1909, meddela följande.

Sakkunnige utgingo från den uppfattningen, att jämte den gamla änke- och pupillkassan måste upprättas en ny sådan kassa, som skulle öfvertaga alla den gamla kassans tillgångar och inkomster samt ansvara för fullgörandet af alla dess förbindelser, och som skulle vara skild från densamma med afseende å delägare och delaktighetsbelopp, änke- och barnpensioner, pensionsavgifter med flera omständigheter. Skyldighet att vara delägare i den nya kassan skulle åligga en hvar, som den dag, då reglementet för denna kassa trädde i kraft, eller därefter genom befordran eller transport blefve rektor eller ordinarie ämneslärare eller pensionsberättigad öfningslärare vid allmänt läroverk eller folkskoleseminarium, rektor, lektor eller adjunkt vid högre lärarinneseminariet i Stockholm samt vid tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand, föreståndare eller lektor vid Chalmers tekniska läroanstalt, öfverlärare eller lärare vid gymnastiska centralinstitutet, kamrerare eller kassör och bokhållare eller sekreterare och ombudsman eller vaktmästare vid folkskollärarnas pensionsinrättning.

*Sakkunniges
förslag af
den 8 april
1907.*

Delägare, som erhållit afsked med pension, skulle vara skyldig att fortfarande kvarstå såsom delägare i kassan.

Rättighet att blifva delägare i den nya kassan skulle åter tillkomma enhvar, som är delägare i den gamla kassan, med undantag af lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium och dem, som erhållit afsked med pension före år 1905. Sådan rättighet skulle äfven tillkomma hvarje blifvande ordinarie lärarinna vid något af förutnämnda seminarier.

Delaktighetsbeloppet i elementarlärarnas nya änke- och pupillkassa skulle utgöra det pensionsbelopp, som är bestämdt för befattningen i dess högsta lönegrad, dock ej öfverstigande 4,000 kronor. Men då teckningslärarna vid de allmänna läroverken komma att uppbära pensioner, växlande vid de högre läroverken från 2,000 till 2,750 kronor och de lägre från 900 till 2,360 kronor, beroende på det antal extratimmar, som ålegat teckningsläraren under de tio sista åren af hans tjänstgöring, föreslogs att, allt efter antalet sådana extra tjänstgöringstimmar, delaktighetsbeloppet för teckningslärare vid högre läroverk skulle vara dels 2,750 kronor, dels 2,000 kronor och delaktighetsbeloppet för teckningslärare vid realskola dels 2,000, dels 1,350 och dels 900 kronor. För öfningslärare, som innehafva två eller flera kassan tillhörande befattningar, skulle delaktighetsbeloppet utgöra summan af de särskilda befattningarnas delaktighetsbelopp, dock icke öfverstigande 3,000 kronor.

Vid bestämmande af de pensionsbelopp, som skulle föreslås, utgingo sakkunnige från den uppfattningen, att änkepensionen borde höjas i ungefär

samma proportion, som lönerna blifvit höjda vid den år 1904 skedda och därefter vidtagna löneregleringen, samt att de mest behöfvande särskildt skulle tillgodoses. För detta ändamål skulle hvarje änkepension bestå af två delar, en, som till samma belopp ingår i alla pensioner, grundpensionen, och en, som utgör en viss procent af delaktighetsbeloppet, tilläggspensionen. Grundpensionen skulle utgöra 100 kronor och tilläggspensionen 20 procent af delaktighetsbeloppet. Vidare skulle den förhöjning af änkans pension, som enligt det gamla reglementet äger rum med 30 procent för *ett* och 50 procent för *två* eller flera minderåriga barn, ytterligare ökas med 10 procent för hvarje minderårigt barn utöfver de två; och då enligt det gamla reglementet *ett* föräldralöst barn erhåller 50 procent af den pension, som skulle hafva tillkommit modern, samt två eller flera föräldralösa barn moderns hela pension, skulle framdeles samma bestämmelser gälla med afseende på *ett* eller två sådana barn, men tre föräldralösa barn skulle erhålla moderns pension med 30 procents förhöjning, fyra samma pension med 50 procents förhöjning samt fem eller flera föräldralösa barn ytterligare 10 procents förhöjning för hvarje barn öfver fyra.

Slutligen skulle pensionsrätten utsträckas sålunda, att änkor och barn efter delägare i gamla kassan, hvilka varit i tjänst efter ingången af år 1905, men sedermera aflidit under tiden från början af år 1905 till slutet af år 1908, från början af år 1909 komme i åtnjutande af den pension i nya kassan, som skulle hafva tillkommit dem, om bemälda delägare i densamma vunnit inträde, men med skyldighet för vederbörande stärbhus att afstå från detsamma eventuellt tillkommande rätt till tjänstår, för så vidt detta fölle inom år 1909.

Pensionsavgifterna skulle höjas i ungefär samma proportion som lönerna och de föreslagna änkepensionerna blifvit höjda. Den egentliga pensionsavgiften skulle utgöra en årsavgift, som för i tjänst varande delägare skulle uppgå till 3 procent och för pensionerad delägare till 2 procent af hvars och ens delaktighetsbelopp. Denna pensionsavgift skulle emellertid eventuellt höjas med 0,6 procent eller till 3,6 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare.

För att skydda kassan för den förlust, som kunde förorsakas densamma genom delägares sent ingångna äktenskap med stor åldersskillnad mellan makarna, skulle vidare delägare, som efter fyllda 65 år inginge äktenskap, för att erhålla pensionsrätt för sina efterlevande, erlagga en tilläggsavgift, beräknad efter mannens ålder och åldersskillnaden mellan makarna.

Slutligen skulle kostnaderna för den förhöjning i pensionen, som föreslagits för änkor och barn efter delägare, som aflidit under åren 1905—1908, icke fördelas på samtliga delägare i den nya kassan, utan till väsentlig del

bestridas af de nuvarande delägarna i den gamla kassan, hvilka öfverginge i den nya. Dessa skulle därför erlägga en retroaktivafgift, hvilken skulle utgå för åren 1905—1908 och utgöra skillnaden mellan den pensionsafgift, delägare skulle erlagt till den nya kassan, om han vid ingången af år 1905 eller vid senare skedd utnämning inträdt i densamma, och den, som för hvarje af nämnda år erlagts till den gamla kassan. Dylik retroaktivafgift skulle äfven erläggas af vederbörande änka och barn från början af år 1905 till mannens eller faderns död.

Den rätt till s. k. tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer ämneslärarna vid de allmänna läroverken, skulle upphävas, under förutsättning att Riksdagen medgåfve aflösning af nämnda privilegium och Kyrkomötet därtill lämnade sitt bifall.

Enligt sakkunniges beräkning, för hvilken lagts till grund en räntefot af 4 %, skulle för genomförande af deras förslag erfordras, förutom nu utgående bidrag af statsmedel, ett årligt belopp af 72,900 kronor. Denna summa skulle fyllas genom

1:o) det statsbidrag, hvarom nådig framställning gjorts till 1907 års Riksdag	kr.	3,521: —
2:o) statsbidrag		
dels för upptagande af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878—1897	»	7,951: —
dels såsom ersättning för den kapitalförlust, kassan lidit därigenom att den år 1908 i 24 år måst umbära nyssnämnda belopp	»	<u>12,975: —</u>
eller tillsammans	kr.	20,926: —
3:o) det såsom aflösning af tjänstårsprivilegiet beräknade statsbidraget	»	25,633: —
samt		
4:o) ytterligare statsbidrag för att pensionsafgiften skulle kunna bestämmas till 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare		22,810: —

Öfver sakkunniges betänkande och förslag hördes öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, vederbörande domkapitel och Stockholms stads konsistorium, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och öfver gymnastiska centralinstitutet, styrelserna för de tekniska elementarskolorna och Chalmers tekniska läroanstalt äfvensom vederbörande läroverkskollegier, kassans direktion och statskontoret. Till berörda yttranden får öfverstyrelsen

längre fram återkomma, i den mån de äro af betydelse för nu förevarande utredning.

*Kungl.
Maj:ts
prop. till
1908 års
Riksdag.*

Sedan sakkunniges förslag afgifvits, blef det under 1:o) här ofvan upptagna statsbidraget beviljadt af 1907 års Riksdag. På grund af beslut vid samma Riksdag upprättades emellertid 63 nya adjunktsbefattningar vid de allmänna läroverken. Då frågan förelades 1908 års Riksdag, utgick följaktligen det nämnda anslaget å 3,521 kronor, men i stället upptogs ett anslag å 9,883 kronor för täckande af kostnaderna för mottagande i kassan af berörda nya adjunktsbefattningar.

För genomförande af sakkunnigas förslag till kassans ombildning äskades därför af 1908 års Riksdag:

1:o) för mottagande af nya delägare och höjning af åtskil- liga delägares delaktighetsbelopp under tiden 1878 — 1897	kr. 20,926: —
2:o) såsom aflösning af tjänstårsprivilegiet	» 25,633: —
3:o) för att pensionsavgiften skulle kunna bestämmas till 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare	» 22,810: —
4:o) för mottagande af innehafvarna af de 1907 upprättade 63 nya adjunktsbefattningarna	» 9,883: —
eller tillsammans	kr. 79,252: —

Af förenämnda anslagsbehof ansåg sig statsutskottet endast kunna tillstyrka beviljandet af en summa af 7,951 kronor, som ingingo i det under 1:o) upptagna beloppet och utgjorde statsbidrag för upptagande af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878 — 1897, samt af det under 4:o) upptagna beloppet af 9,883 kronor och hemställde alltså, att Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen höjde det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, nu 95,258 kronor, med 17,834 kronor till 113,092 kronor.

I en mot detta utskottets förslag afgifven reservation gjordes gällande, att med afseende å det ojämna sätt, hvarpå förmånen af rätt till tjänstår utfülle för olika delägare i kassan, jämväl Kungl Maj:ts förslag om beviljande af ett belopp af 25,633 kronor till aflösning af tjänstårsprivilegiet bort utöfver de af utskottet förordade anslagsbelopp af utskottet förordas till bifall.

*Beslut af
1908 års
Riksdag.*

Vid ärendets behandling i Riksdagen biföll Andra kammaren utan omröstning statsutskottets förslag. Första kammaren däremot antog efter omröstning reservanternas förslag. Vid gemensam omröstning bifölls emellertid statsutskottets förslag med 166 röster mot 163.

Med anledning af den utgång frågan sålunda erhållit i Riksdagen, infördrades utlåtanden dels från kassans direktion dels från öfverstyrelsen.

Innan yttranden afgifvits af dessa myndigheter, hade emellertid 1908 års revisorer för granskning af kassans förvaltning och räkenskaper i sin berättelse öfver verkställd revision upptagit frågan om kassans ombildning till ny behandling. Efter pröfning af de olika möjligheter, som under frågans dåvarande läge kunde ifrågasättas för kassans ombildning, hemställde revisorerna, att Kungl. Maj:t för nästkommande Riksdag ville framlägga förnyadt förslag till änke- och pupillkassans ombildning i enlighet med det på sakkunniges utredning hvilande förslag, som förelagts 1908 års Riksdag, och därvid anhålla om dels beviljande af ytterligare ett belopp af 12,975 kronor såsom ersättning för den kapitalförlust, kassan lidit genom afsaknad af 7,951 kronor om året under 24 år, dels ock medgifvande, att tjänstårsprivilegiets i dess nuvarande form måtte aflösas, antingen på samma sätt som vid 1908 års Riksdag blifvit af Eders Kungl. Maj:t föreslaget, eller ock så, att till kassan skulle få ingå den del af aflöningen under tjänståret, som eljest skolat tillfalla den aflidne tjänstinnehafvarens stärbhus. Beträffande det sistnämnda sättet att utjämna tjänstårsförmånen vore dock att märka, att då tjänstårsförmånen endast tillkomme ämneslärarna vid de allmänna läroverken och ej kassans öfriga delägare, men höjningen af pensionerna borde tillkomma alla delägare, ett ytterligare statsbidrag blefve behöfligt, hvilket i 1908 års proposition enligt sakkunniges utredning upptagits till 4,627 kronor.

Därjämte hemställde revisorerna i underdånighet, att, i händelse Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna skäl till Riksdagen aflåta proposition i ofvannämnda syfte, eller därest Riksdagen skulle afslå en sådan framställning, Eders Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta genom särskilda sakkunnige verkställa förnyad utredning och uppgöra nytt förslag i ämnet, innefattande jämväl dels alternativa förslag till pensionsbelopp under förutsättning af pensionsavgifternas utgående med 3 % eller högst 3,6 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare, dels ock eventuella bestämmelser i fråga om tjänstarets beräkning i hvarje fall till ett halft år från dödsdagen.

Direktionen öfver lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa instämde i revisorernas utlåtande och återopade detsamma såsom sitt utlåtande i ämnet.

Öfverstyrelsen anslöt sig äfven i sitt den 12 november 1908 afgifna yttrande till revisorernas mening angående det anslag af 12,975 kronor, som begärdes såsom ersättning för af kassan liden kapitalförlust.

Beträffande åter revisorernas alternativt angifna sätt för tjänstårsprivilegiets aflösning ansåg sig öfverstyrelsen icke kunna tillstyrka detsamma, förnämligast därför att det strede mot den uppfattning, 1874 års Riksdag uttalade

angående det likartade nådårsprivilegiet, hvilken uppfattning Riksdagen sedermera icke frångått. I skrifvelse den 17 maj 1874 framhöll nämligen Riksdagen, att det enligt Riksdagens förmenande vore synnerligen oegentligt, att det understöd af statsmedel, som genom nådåret komme den aflidne lärarens efterlevande till godo, skulle utgå samtidigt därmed, att staten under en annan form lämnade bidrag till en för samma personer afsedd pensionskassa, samt att det vore vida lämpligare, att allt det understöd, som från statens sida borde komma änkor och barn efter elementarlärare till godo, utginge under *en* form. Det sätt för tjänstårsförmånens aflösning, som i den nådiga propositionen föreslagits, öfverensstämde däremot fullständigt med Riksdagens nämnda uttalande, hvarför öfverstyrelsen förordade att ny framställning därom gjordes. Skulle emellertid icke någon aflösning af tjänstårsprivilegiet komma till stånd, utan denna föråldrade institution komma att kvarstå, ansåge öfverstyrelsen lämpligt och önskligt, att revisorernas förslag till tjänstårets beräkning vunnne bifall. Hvad slutligen anginge revisorernas under angifna förutsättning gjorda hemställan om anordnande af ny utredning och upprättande af nytt förslag i ämnet, så hade öfverstyrelsen intet att däremot invända. Men då det skulle vara af stort intresse att erfara, huru afgifterna skulle ställa sig, därest de af sakkunnige föreslagna pensionsbeloppen för änkor och barn bibehöllos oförändrade, ville öfverstyrelsen föreslå, att en utredning äfven i detta syfte gjordes.

*Nåd. prop.
till 1909 års
Riksdag.*

Efter inhämtande af ovannämnda yttranden och förslag afgaf Eders Kungl. Maj:t till 1909 års Riksdag förnyad proposition angående kassans ombildning i så nära öfverensstämmelse som möjligt med de i nådiga propositionen till 1908 års Riksdag angifna grunder.

Beträffande det anslag å 12,975 kronor, som i sistnämnda nådiga proposition äskades såsom ersättning för af kassan liden kapitalförlust, gjordes ingen förnyad framställning. Ej heller ansåg sig Eders Kungl. Maj:t böra ånyo för Riksdagen framlägga förslaget om anslag å 22,810 kronor för att pensionsavgiften skulle kunna bestämmas till 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare. Däremot täcktes Eders Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåta förnyad framställning angående aflösning af tjänstårsprivilegiet, då å ena sidan tungt vägande skäl talade för en sådan åtgärd och å andra sidan, såsom af den gemensamma omröstningen vid 1908 års Riksdag framgick, denna fråga omfattades med sympati af ett stort antal af Riksdagens ledamöter. Till den fullständiga utredning af frågan om berörda aflösning af tjänstårsrätten, som lämnas i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 19 februari 1909, tillåter sig öfverstyrelsen att längre fram återkomma.

Beträffande det af 1908 års revisorer af kassan alternativt angifna sättet för tjänstårsprivilegiets aflösning biträdde föredragande departementschefen öfverstyrelsens mening om berörda förslag och ansåg sig icke kunna till-

styrka detsamma, helst detta förslag i själfva verket icke innebure ett upphäfvande af tjänstårsrätten, utan allenast ett öfverflyttande af densamma på änke- och pupillkassan.

I händelse Eders Kungl. Maj:ts förslag om tjänstårsrättens aflösande icke skulle vinna Riksdagens bifall utan berörda rätt skulle komma att bibehållas, ansågs som lämpligt att tagas i öfvervägande, huruvida icke tjänstårsrätten borde ombildas, så att alla tjänstårsberättigade stärbhus finge uppbära den behållna lönen under viss tid, till exempel fem och en half månad efter dödsfallet, och att i så fall framställning i denna riktning borde göras.

Innan definitivt beslut kunde fattas angående sättet för kassans ombildning, ansågs emellertid erforderligt, att ny utredning verkställdes och nytt förslag uppgjordes och att för detta ändamål särskilda sakkunniga tillkallades.

I den nådiga propositionen till 1909 års Riksdag gjordes äfven framställning om statsbidrag för mottagande i kassan af innehafvarne af nyinrättade lärartjänster samt för medgifvande af ökadt delaktighetsbelp för vissa lärare, hvilket bidrag befunnits utgöra 2,873 kronor.

Lägges till den föreslagna aflösningssumman för tjänstårsrätten, 25,633 kronor, nyssnämnda summa, utgjorde alltså 28,506 kronor det belopp, som af Riksdagen äskades såsom höjning af till kassan dittills utgående statsbidrag.

Statsutskottet ansåg sig endast kunna tillstyrka beviljandet af summan 2,873 kronor för mottagande af nyinrättade lärartjänster samt för höjning af delaktighetsbeloppet för vissa lärare. Angående tjänstårsprivilegiets aflösande yttrade utskottet, att denna fråga icke syntes vara af mera brådskande natur, än att resultatet af den af vederbörande departementschef i uttalande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 19 februari 1909 i utsikt ställda utredning angående sättet för änke- och pupillkassans ombildning borde kunna afvakts, innan rubbning skedde af tjänstårsprivilegiets.

Riksdagen beslöt därefter i enlighet med statsutskottets nämnda hemställan och uttalande.

*Beslut af
1909 års
Riksdag.*

Jämlikt nådiga brevet till öfverstyrelsen den 8 oktober 1909 angående verkställande af ny utredning och uppgörande af nytt förslag rörande änke- och pupillkassans ombildning har öfverstyrelsen med biträde af ofvannämnda sakkunnige sedermera företagit fullgörande af berörda uppdrag.

Därvid uppstod då först den frågan, huruvida det kunde anses erforderligt, att ny undersökning verkställdes rörande änke- och pupillkassans ställning. En sådan undersökning hade på uppdrag af kassans direktion tidigare utförts af doktor H. A. J. Tiseliuss beträffande kassans ställning vid 1904 års slut och sedermera af en bland de den 27 april 1906 tillkallade

*Öfverstyrel-
sens utred-
ning och
förslag
angående
kassans
ombildning.*

sakkunnige, byrådirektören K. Dickman, beträffande kassans ställning den 31 december 1905 under antagande af kassans föreslagna ombildning i enlighet med 1907 års betänkande.

Under den tid, som förflutit sedan sistnämnda undersökningar utfördes, har emellertid, särskildt bland lärarna vid de allmänna läroverken, ovanligt stora förändringar ägt rum i fråga om innehafvare af ordinarie tjänst och pensionerade lärare. Nämnda förhållande beror dels därpå, att ett stort antal ordinarie tjänster under denna tid upprättats i följd af läroverkens fortsatta ombildning eller på grund af särskilda riksdagsbeslut under åren 1906, 1907 och 1908, dels därpå att, på grund af de nya bestämmelserna angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, ett mycket stort antal ordinarie lärare under åren 1907—1909 afgått med pension. Då det kunde förväntas, att denna starka omsättning bland kassans delägare skulle i hög grad inverka på kassans ekonomiska ställning, ansågs nödvändigt för erhållande af en fast utgångspunkt för den kommande utredningen, att ny undersökning gjordes angående kassans ställning och att denna undersökning skulle afse förhållandena vid en så sen tidpunkt som möjligt, sålunda helst den 31 december 1909. I följd häraf infordrades från rektorsämbetena nya fullständiga uppgifter angående delägarna i kassan, hvilka uppgifter bearbetades och inregistrerades å de vid föregående undersökningar använda, särskildt därför afsedda statistik-kort.

Vidare förutsattes, att kassans ombildning skulle äga rum i så nära anslutning till de hufvudgrunder, hvilka angåfvos i propositionen i ämnet till 1908 års Riksdag, som med för ändamålet tillgängliga medel låte sig göra.

Öfverstyrelsen har sålunda utgått ifrån att delägarnas delaktighetsbelopp äfvensom änke- och barnpensionerna borde bibehållas vid de belopp, som i nämnda nådiga proposition äro föreslagna. Hvad pensionernas storlek beträffar, skulle en sänkning i deras belopp, hvilka icke från något håll, vare sig i de inkomna utlåtandena öfver ombildningsförslaget eller vid frågans behandling i Riksdagen, ansetts vara för höga, i hög grad förringa värdet af den föreslagna reformen.

Med afseende på skyldighet och rättighet att blifva delägare i kassan har öfverstyrelsen icke för afsikt att föreslå någon ändring i de bestämmelser, som äro angifna i 1907 års betänkande och reglementsförslag, utom beträffande ett fall.

Enligt § 1 mom. 3 i nämnda förslag till reglemente äger delägare, som pensionerats före år 1905, då den nya löneregleringen för flertalet af kassans delägare blef gällande, icke rätt till inträde i den nya kassan, hvaremot delägare, som pensionerats efter ingången af år 1905, tillerkändes denna rätt. Under den tid, som förflutit sedan berörda förslag till reglemente för

kassan framlades, hafva emellertid förhållandena i fråga om lärare, pensionerade efter år 1905, väsentligen ändrats. Under det att nyssnämnda reglemente var beräknadt att träda i kraft redan den 1 januari 1909, kan nu föreliggande förslag tänkas genomfördt tidigast från och med början af år 1912. I förra fallet gällde bestämmelsen om rätt till inträde i kassan sålunda endast de lärare, som pensionerats under 4-årsperioden 1905—1908, under det att nu samma bestämmelser skulle afse alla de lärare, som pensionerats under de 7 åren 1905—1911, hvilket skulle innebära en väsentlig ökning af antalet af ifrågavarande delägare. Härtill kommer, att sedan ofvannämnda förslag till reglemente för kassan framlades, den nya pensionslagen trädte i kraft från och med ingången af år 1908, hvilket haft till följd en betydligt ökad afgång bland de ordinarie lärarna.

Då sålunda antalet af de efter ingången af år 1905 pensionerade lärarna i så betydlig grad ökats, har ett medgifvande åt dessa lärare af rätt till inträde i den nya kassan ansetts medföra så stor risk för kassan, att en sådan rätt icke utan vissa villkor ansetts böra beviljas.

Öfverstyrelsen har då tänkt sig, att ifrågavarande delägare skulle vid inträde i den nya kassan erlägga en viss retroaktivavgift, beräknad efter grunder som i bil. 4 sid. 29 och 30 närmare angifvas. Sagda afgift skulle ej behöfva erläggas på en gång, utan kunna fördelas på fyra inbetalningar kvartalsvis under loppet af ett år.

Af liknande skäl, som nu anförts, anser sig öfverstyrelsen icke heller kunna bibehålla den bestämmelse i § 57 af 1907 års reglementsförslag, som tillerkände pensionsberättigade anhöriga till i tjänst varande delägare i kassan, hvilka aflidit sedan början af år 1905 och intill dess den nya änke- och pupillkassan trädde i verket, rätt att komma i åtnjutande af de förbättrade pensioner, som skulle hafva tillkommit dem, om bemälde bortgångna delägare varit i tillfälle att inträda i den nya kassan. Antalet af ifrågavarande pensionstagare måste nämligen nu beräknas vara betydligt större än vid 1907 års förslag, då ju tiden från 1905 års ingång till den nya kassans trädande i verket enligt nu förevarande förslag måste antagas uppgå till minst sju år mot i det förra fallet fyra år. En följd häraf är, att de retroaktivavgifter, som enligt det förra pensionsförslaget skulle erläggas af delägarna i den gamla kassan vid öfvergång till den nya och som beräknades skola utgöra ersättning för de höjda pensionerna åt ofvannämnda pensionstagare, måste komma att betydligt höjas. Nämnda avgifter skulle nämligen enligt nyssnämnda förslag utgöra skillnaden mellan den pensionsavgift, som skulle ålegat delägare att betala till den nya kassan, därest han från och med 1905 eller från tiden för sin därefter skedda utnämning vunnit inträde i densamma, och den årsavgift han till den gamla betalt för hvart och ett af åren 1905, 1906,

1907 och 1908. Denna bestämmelse skulle nu utsträckas att gälla äfven för åren 1909, 1910 och 1911, enär den nya kassan, som nämnts, kan antagas träda i verksamhet tidigast från och med ingången af år 1912. De retroaktiva afgifter, som under sådana förhållanden borde af delägarna erläggas, skulle i följd häraf blifva så betungande, att det icke längre torde kunna ifrågasättas att pålägga dylika afgifter.

Antagligt är också, att sistnämnda omständigheter i väsentlig mån skulle minska antalet af de delägare i den gamla kassan, som skulle öfvergå i den nya, hvarigenom den nya kassans ställning komme att i afsevärd mån försvagas. I läroverkskollegiernas utlåtanden angående 1907 års betänkande uttalas också från flera håll starka betänkligheter mot ifrågavarande afgifter, och öfverstyrelsen ansåg sig kunna tillstyrka ofvannämnda utsträckning af pensionsrätten endast under förutsättning, att staten trädde emellan och erforderligt statsbidrag beviljades i stället för de föreslagna retroaktiva afgifterna, hvilka öfverstyrelsen ansåg icke borde ifrågasättas. Äfven i nådig proposition till 1909 års Riksdag uttalas angående ifrågavarande utsträckning af pensionsrätten, att mot densamma blifvit af flere af de hörda myndigheterna anförda ganska tungt vägande skäl, hvartill komme, att ifrågavarande retroaktiva afgifter blefve större och tyngre för hvarje år, som ginge, innan den nya kassan trädde i verket.

Vid pensionsavgifternas bestämmande har öfverstyrelsen utgått ifrån att de afgifter, som voro upptagna i 1907 års förslag, om möjligt icke borde överskridas och att afgifterna för i tjänst varande delägare sålunda skulle utgöra 3 % af delaktighetsbeloppet. Äfven dessa afgifter hafva af vissa läroverkskollegier ansetts väl höga, och det förslag, som uppgjorts för det fall, att vissa poster i det begärda statsbidraget icke beviljades, och som upptog pensionsavgifter uppgående till 3,6 % af delaktighetsbeloppet, möttes på många håll af starkt motstånd. Öfverstyrelsen uttalade som sin mening i fråga om berörda afgifter, att de under inga förhållanden borde bestämmas högre än till 3 % af delaktighetsbeloppet.

Hvad beträffar den räntefot, som skulle ligga till grund för beräkningen, ansågs lämpligt att bibehålla den vid samma värde, nämligen 4 %, som användts vid föregående utredning, äfven om medelräntefoten i änke- och pupillkassan under de senare åren varit något högre (4,35 %).

I enlighet med här ofvan angifna grunder och på grundval af nu insamladt, statistiskt material, gällande tidpunkten den 31 december 1909, utfördes sedermera af de tillkallade sakkunniga Dickman och Göransson de matematiska beräkningar angående kassans ställning och ombildning, för hvilka redogörelse lämnas i bifogade bilaga 4, där såväl utförandet af själfva beräkningarna är närmare angifvet, som äfven beräkningarnas resultat i särskilda tabeller meddelade.

Af nämnda bilaga framgår att, om det framställda förslaget antages, kassans ställning den 1 januari 1910 blir följande.

Passiva.	Kronor	Kronor	Kronor
I. <i>Pensionsfonden.</i>			
1. Änkor med eller utan barn.....		2,221,000	
2. Föräldralösa barn			
a) minderåriga.....	16,000		
b) sjukpensioner.....	69,000	85,000	2,306,000
II. <i>Delägarerefonden för nuvarande delägare:</i>			
1. Pensionerade delägare.....		635,000	
2. Tjänstgörande delägare (excl. befordran).....		4,704,000	5,339,000
III. <i>Delägarerefonden för blifvande delägare:</i>			
1. Nästa innehafvare af de vid 1910 års början obesatta platserna (excl. befordran)		184,000	
2. Öfriga blifvande delägare (incl. befordran) ...		4,062,000	4,246,000
IV. <i>Ökning i pensionerna för flera syskon</i>			179,000
V. <i>Framdeles beviljade sjukpensioner samt oför- utsedda behof*)</i>			200,000
VI. <i>Förvaltningskostnadernas värde</i>			150,000
Summa kronor			12,420,000
Aktiva			
(under förutsättning af delägaravgifter å 3 % af delaktig- hetsbeloppet för i tjänst varande delägare).			
I. <i>Afgifter af nuvarande delägare:</i>			
1. Pensionerade.....		90,000	
2. Tjänstgörande	1,634,000		
minskning på grund af att icke alla öfvergå till den nya kassan	61,000	1,573,000	1,663,000
II. <i>Afgifter af blifvande delägare:</i>			
1. Nästa innehafvare af nu obesatta platser ...		96,000	
2. Öfriga blifvande delägare.....		2,129,000	2,225,000
III. <i>Det utgående statsbidragets värde</i>			2,883,000
IV. <i>Kassans kapitalbehållning år 1910</i>			4,958,000
V. <i>Tjänstårets värde.....</i>			686,000
Summa kronor			12,415,000

*) Enligt föregående utredning 159,000, nu på grund af beloppets svarberäknelighet mera afrundadt.

Såsom af ofvanstående tablå framgår, skulle kassans ombildning alltså kunna genomföras med pensionsavgifter, utgörande 3 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare, under förutsättning att tjänstårsrätten aflöses med ett belopp, hvars årliga värde skulle utgöra 26,889 kronor. Utöver detta belopp och nu utgående statsbidrag samt sådant bidrag för upptagande i kassan af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för vissa delägare skulle för kassans ombildning icke krävas något ytterligare bidrag af statsmedel.

Jämföres kassans ofvan beräknade ställning vid 1910 års början med dess under samma förutsättningar beräknade ställning vid 1906 års början, befinnes kassan under mellantiden hafva så förbättrats, att ett af 1908 års Riksdag äskadt årligt bidrag å 35,785 kronor nu kunnat för nämnda ombildning undvaras.

Sistnämnda bidrag var afsedt att utgöra dels ersättning med 12,975 kronor årligen för liden kapitalförlust, därigenom att kassan under 24 år måst umbära ett årligt statsbidrag å kronor 7,951, dels ett årligt bidrag å 22,810 kronor, för att pensionsavgiften icke skulle behöfva höjas öfver 3 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare.

Anledningarna till denna betydande förbättring i kassans ställning torde vara många, men den viktigaste sammanhänger med den ofvan berörda starka omsättningen bland de ordinarie lärarna under denna period. Genom upprättande af ett ovanligt stort antal ordinarie platser och genom en särdeles stor afgang af pensionerade, hvarigenom ett betydande antal tjänster under kort tid blifvit lediga, hafva befodringsförhållandena så förbättrats, att den medelålder, vid hvilken befodran första gången till ordinarie adjunkt inträffat, sjunkit från 39 år under närmast föregående period till 36 år under perioden $1/1$ 1906— $31/12$ 1909 och motsvarande medelålder för lektorer från 36 till 35 år. Visserligen har för vissa grupper af öfningslärare en motsvarande nedgång i befodringsåldern icke inträffat, men då dessa delägrupper äro jämförelsevis fåtaliga, är befodringsåldern för dem af mindre inflytande ifråga om kassans ekonomiska ställning. Med afseende på ofvannämnda sänkning i befodringsåldern, hvilken för kassans ställning är af väsentlig betydelse, torde visserligen kunna invändas, att de särskilda förhållanden i fråga om lärares befodran, som nu i några år varit rådande och säkerligen ännu en tid skola fortfara, icke för framtiden kunna väntas blifva konstanta och att därför möjligen en höjning af befodringsåldern ånyo skulle kunna komma att inträda. I anledning häraf bör erinras, huruledes befodringsförhållandena vid de allmänna läroverken före den allra sista tiden under en lång följd af år varit synnerligen ogynnsamma och att i följd häraf befodringsåldern under denna tid undergick en abnorm stegring. Bland de under de sista åren be-

fordrade hafva därför funnits en stor del äldre extraordinarie lärare, som nu under de gynnsammare konjunkturerna erhöilo ordinarie tjänster. Medelåldern för befordran har därför icke minskats så mycket, som man eljest skulle haft anledning vänta, och de medelåldrar, som nyss angifvits, torde snarare kunna sägas vara öfver än under hvad som kan anses normalt. Det torde ock med skäl kunna förväntas, att Riksdagen äfven framgent skall tillgodose de allmänna läroverkens behof af ordinarie lärare, i den mån sådana visa sig behöfliga, så att en så stor ökning af de extraordinarie lärarnas antal, som tidigare förekommit, icke vidare skall behöfva inträffa. Under sådana omständigheter torde ock de förutsättningar ifråga om befordringsåldern, på hvilka de gjorda beräkningarna till väsentlig del hvila, få anses för kassan innebära tillräcklig trygghet.

Vidare får öfverstyrelsen erinra därom, att 1908 års Riksdag beviljade bland annat ett årligt bidrag till kassan af 7,951 kronor, utgörande statsbidrag för upptagande i kassan af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878—1897. Nämda årliga bidrag, som icke motsvarades af några nya, nu tillkomna delägare, medförde sålunda en bestämd förbättring i kassans ställning.

Fördelaktigt för kassan har också varit, att den räntefot, som legat till grund för den senaste beräkningen af kassans ställning och som utgjorde 4 %, varit något lägre än medelvärdet af den räntefot, enligt hvilken kassans medel under perioden 1906—1909 förräntades, eller 4,35 %.

En för kassan gynnsam omständighet har äfven varit den, att den faktiska dödligheten bland delägarna varit mindre än den, som framgår af statistiska centralbyråns dödlighetstabell för åren 1871—1880 för män i hela riket och som legat till grund för beräkningen. Därjämte har dödligheten ibland ankorna varit något större än den beräknade, hvilken utgjorde 0,7 af dödligheten för kvinnor i hela riket under perioden 1881—1890 och sålunda äfven varit för kassan gynnsam.

Slutligen bör nämnas att för lärare, pensionerade efter ingången af år 1905, visserligen medgifvits rätt till inträde i kassan men under villkor af retroaktivagifter, under det i 1907 års ombildningsförslag inga särskilda retroaktivagifter för pensionerade delägare ansågos behöfva upptagas. För kassan är detta en fördelaktigt medverkande omständighet.

En nödvändig förutsättning för kassans ombildning i enlighet med nu förevarande förslag är, att den rätt till åtnjutande af tjänstår från tjänstnehafvarens död till den 1:sta därpå följande maj, som enligt prästerskapets privilegier och nådiga brefvet den 28 januari 1697 tillkommer stärbhus efter afliden ordinarie ämneslärare vid allmänt läroverk, aflöses på det sätt, att Riksdagen beviljar ett visst mot tjänstårets värde svarande belopp, som är

*Tjänstårs-
rättens
aflösning.*

ligen skall utgå till elementarlärarnas änke- och pupillkassa. Enligt gjord beräkning skulle frånträddandet af rätten till tjänstår medföra en årlig förlust för ämneslärarna vid de allmänna läroverken af 22,320 kronor. En ökning af statsbidraget till kassan med detta belopp skulle dock ej vara ett tillräckligt vederlag för tjänståret, ty detta vederlag, som i sin helhet borde komma ämneslärarna vid de allmänna läroverken till godo, skulle genom att utgå såsom ökning af statsbidraget till kassan komma att fördelas äfven på icke tjänstårsberättigade delägare, hvarför de förra skulle göra en uppoffring till de senares förmån. Det torde därför vara rättvist, att kassan för de icke tjänstårsberättigade erhåller ett belopp, svarande mot det vederlag, som beräknats böra tillkomma ämneslärarna vid de allmänna läroverken för afstående af rätten till tjänstår. Detta belopp skulle enligt gjord beräkning utgöra 4,569 kronor, och hela den ökning af statsbidraget till kassan, som upphäfvandet af rätten till tjänstår skulle kräva, skulle alltså uppgå till 26,889 kronor.

Det förslag, som härmed framlägges till tjänstårsrättens aflösning, innebär, såsom vid flere föregående tillfällen framhållits, endast en fortsatt tillämpning af de grundsatser, som af 1874 års Riksdag uttalades i fråga om nådårsprivilegiets upphäfvande. Enligt nämnda Riksdags förmenande vore det nämligen synnerligen oegentligt, att det understöd af statsmedel, som genom nådåret kom den allidne lärarens efterlevande till godo, skulle utgå samtidigt därmed, att staten under en annan form lämnade bidrag till en för samma person afsedd pensionskassa, samt att det vore vida lämpligare, att allt det understöd, som från statens sida borde komma änkor och barn efter elementarlärare till godo, utginge under *en* form.

Därjämte framhölls under frågans behandling såsom ytterligare skäl för upphäfvandet af lärarnas nådårsrätt, att undervisningen i skolan måste lida däraf, att lärarbefattningar under en längre tid uppehöllos af ofta växlande vikarier samt att de extraordinarie lärarnas befordran därigenom oskäligt fördröjdes.

De skäl, som här anförts mot bibehållande af lärarnas rätt till nådår, kunna lika väl anses gälla med afseende å deras rätt till tjänstår. Att förenämnda skäl i viss mån äfven beaktats af de senaste årens Riksdagar, framgår däraf att, såsom ofvan nämnts, 1908 års Riksdag visserligen afslog förslaget om tjänstårsrättens aflösning, men med den ringa röstöfvervikten af 166 röster mot och 163 för förslaget, hvartill måhända äfven den omständigheten bidrog, att äfven om berörda förslag då antagits, kassans ombildning under dåvarande förhållanden icke skulle kunnat genomföras i enlighet med den uppgjorda planen. Äfven 1909 års Riksdag ansåg sig ej heller kunna bifalla det ånyo väckta förslaget om tjänstårsrättens upphäfvande, men under

uttalande af den förmodan, att berörda fråga icke torde vara af mera brådskande natur, än att resultatet af den af departementschefen i utsikt ställda nya utredning angående sättet för änke- och pupillkassans ombildning borde kunna afvaktas, innan rubbning skedde i tjänstårsprivilegiet.

Då nu resultatet af nämnda utredning, som härmed föreligger afslutad, utvisar, att det i 1907 års betänkande framlagda förslag till kassans ombildning, hvilket i 1908 års proposition af departementschefen betecknades såsom i alla väsentliga delar tidsenligt och väl afvägdt, kan i väsentligen oförändrad form genomföras utan annat ökad statsbidrag än det, som motsvarar tjänstårsrättens upphäfvande, så synes skäl förefinnas för det antagandet, att nämnda förslag äfven torde kunna påräkna Riksdagens godkännande.

Hvad vidare angår de lärares ställning till frågan om tjänstårsrättens aflösning, som för närvarande innehafva sådan tjänstårsrätt, så framgår det af läroverkskollegiernas yttranden öfver 1907 års betänkande, att det öfvervägande flertalet kollegier icke haft någon invändning att göra mot ifrågasvarande aflösning. Af 77 kollegier vid allmänna läroverk hade 10 afstyrkt aflösning på föreslaget sätt, i det att fyra kollegier velat bibehålla tjänstårsrätten i dess nuvarande form, men tre önskat en sådan ändring däri, att alla tjänstårsberättigade stärbhus skulle åtnjuta den behållna löneinkomsten under ett visst antal månader efter dödsfallet, under det att de återstående tre kollegierna väl ville gå in på en aflösning, men endast med det förbehåll, att den behållna lönen under en eller annan månad skulle utgå till hvarje stärbhus.

De olägenheter från lärarnas synpunkt, som vidlåda tjänstårsrätten i dess nuvarande form, äro förnämligast den stora ojämnhet och osäkerhet, som äro förenade med densamma. Af kassans delägare åtnjuter endast i tjänst varande ämneslärare vid de allmänna läroverken denna förmån, sålunda icke öfningslärare vid nämnda läroverk, icke heller pensionerade lärare eller lärare vid seminarier eller tekniska läroanstalter. Att öfningslärarna vid de allmänna läroverken borde i förhållande till änkepensioneringen likställas med ämneslärarna, har redan uttalats af 1874 års Riksdag.

En oegentlighet i fråga om tjänstårsrätten är vidare, att denna förmån, som är afsedd att vara en hjälp för aflidna lärares änkor och barn, för närvarande kan komma personer till godo, som stå alldeles utom lärarkåren. Om en i tjänst varande ämneslärare aflider såsom ogift, uppbär nämligen hans stärbhus under alla förhållanden inkomsten af tjänståret.

Att tjänstårsrätten under sin nuvarande form verkar synnerligen osäkert, framgår redan däraf, att den tid, under hvilken nämnda rätt får åtnjutas, kan växla från 11 månader i gynnsammaste fall till ingenting alls, allt efter

tidpunkten för delägares frånfälle. Under frågans föregående behandling har utförligt framhållits de ojämna förhållanden, som häraf uppstå, och den minskning i värdet af ifrågavarande förmån, som häraf måste blifva en följd.

Ofvannämnda olägenheter jämte flera andra, hvilka i 1909 års proposition i ämnet äro fullständigt framlagda, hafva gjort, att de tjänstårsberättigade lärarna varit villiga att afstå från tjänstårsrätten, oaktadt denna förmån för dem kan hafva ett ganska betydande värde. De förmåner, som i stället skulle beredas dem, vore i första rummet den ökning af änkepensionerna, som kan blifva en följd däraf, att ett visst belopp årligen tillföres änke- och pupillkassan. Sant är visserligen, att denna ökning icke fullt motsvarar den förra förmånen, men härvid måste äfven tagas i betraktande, att nyssnämnda årliga bidrag äfven skulle komma pensionerade lärare äfvensom alla öfriga delägare i kassan till godo.

Hvad statsverkets ställning till aflösningsfrågan beträffar, skulle dess direkta vinst af aflösningen förnämligast vara den, att det belopp af 22,320 kronor, som beräknats i medeltal årligen komma att utgå till tjänstårsberättigade stärbhus, i stället skulle ingå som besparing till statsverket, endast med den inskränkning, som skulle blifva en följd däraf, att åtskilliga befattningar före tjänstarets slut besättas med ordinarie innehafvare, och att dessa komme att uppbära ordinarie lön, vanligtvis i lägsta lönegraden, i stället för vikariatsarfvode.

Slutligen får öfverstyrelsen, i anledning af den jämförelse, som gjorts mellan lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa och andra likartade kassor, fästa uppmärksamheten därpå, att största delen af de statsbidrag, som utgå och enligt här framställda förslag ytterligare skulle komma att utgå till kassan, äro i fråga om ämneslärarna vid de allmänna läroverken att betrakta såsom ersättning för privilegieförmåner, som eljest skulle tillkommit dem. Det är då en naturlig följd häraf, att berörda änke- och pupillkassa bör kunna bereda sina delägare fördelaktigare villkor än andra kassor, hvilkas delägare icke afstått från vissa dem tillkommande förmåner och därigenom beredt dessa kassor motsvarande årliga bidrag.

Under förutsättning att Eders Kungl. Maj:t skulle finna för godt att till nästkommande års Riksdag framlägga nådig proposition angående ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa i enlighet med ofvan angifna förslag, torde frågan om upphörande af tjänstårsrätten böra hänskjutas redan till det i höst sammanträdande Kyrkomötet. Det torde nämligen icke möta något hinder, att redan nämnda Kyrkomöte beslutar i fråga om den ändring i stadgandet angående prästerskapets privilegier, som kan föranledas af upphörande af den rätt till tjänstår, som för närvarande tillkommer ämneslärare vid de allmänna läroverken, under förutsättning att Riksdagen sedermera härtill gifver sitt bifall.

Under förutsättning af Kyrkomötets och Riksdagens bifall till förevarande förslag skulle den nya kassan kunna redan från den 1 januari 1912 träda i verksamhet. Det torde ock få anses synnerligen önskvärdt, att förevarande ärende, som helst bort vara ordnad samtidigt med nu gällande lönereglerings trädande i kraft eller med ingången af år 1905, icke längre måtte uppskjutas. För hvarje år, som går, innan kassans ombildning blifver genomförd, kommer nämligen för vissa grupper af delägare inträdet i den nya kassan att i hög grad försvåras, hvarjämte för änkorna efter delägare, som aflida under sagda tid, omöjliggöres att komma i åtnjutande af de förmåner, som ifrågavarande ombildning afser att bereda och som för dem måste anses i hög grad af behofvet påkallade.

Af 1908 års revisorer af änke- och pupillkassan har, som ofvan omnämnts, en annan form för tjänstårsrättens aflösning än den ofvan angifna blifvit ifrågasatt, nämligen att till änke- och pupillkassan skulle få ingå den del af aflösningen under tjänståret, som eljest skolat tillfalla den aflidne tjänst-innehafvarens stärbhus.

Öfverstyrelsen har redan i sitt den 12 november 1908 afgifna yttrande uttalat sig angående berörda förslag och finner sig på de i sagda yttrande angifna grunder ej heller nu böra förorda ett genomförande af nämnda förslag. I motiveringen till 1909 års nådiga proposition angående änke- och pupillkassans ombildning, ansåg sig föredragande departementschefen icke heller kunna tillstyrka revisorernas berörda förslag, helst detsamma i själfva verket icke innebure ett upphäfvande af tjänstårsrätten, utan allenast ett öfverflyttande af densamma på änke- och pupillkassan.

Det förslag i afseende å sättet för änke- och pupillkassans ombildning, för hvilket här ofvan redogjorts och beträffande hvilket bifogade statistisk-matematiska utredning ytterligare lämnar upplysning, förutsätter för sitt genomförande, att tjänstårsprivilegiet aflöses och att i stället till kassan ingår ett visst årligt bidrag af statsmedel.

I nådiga brefvet till öfverstyrelsen den 8 oktober 1909 har Eders Kungl. Maj:t emellertid anbefallt öfverstyrelsen att verkställa ny utredning och uppgöra nytt förslag i afseende å sättet för kassans ombildning äfven under förutsättning af bibehållande af tjänstårsprivilegiet.

En sådan undersökning har äfven blifvit af öfverstyrelsen verkställd, och resultatet af densamma framgår af bil. 4 mom. IV i bifogade statistisk-matematiska beräkningar. I nämnda moment inhämtas, att det för genomförande af kassans ombildning, under förutsättning att tjänstårsprivilegiet icke aflöses, erfordras, att årsavgifterna för i tjänst varande delägare höjas till 3,5 % af delaktighetsbeloppet. Detta skulle såsom närmare framgår af den vid föreliggande skrifvelse fogade tablå (bil. 3) öfver pensionsbelopp och års

avgifter, beräknade under förutsättning af olika alternativ, beträffande de största delägaregrupperna, nämligen rektorer och lektorer, innebära en höjning af årsavgiften från 90 till 140 kronor eller med 55 % och för adjunkter från 70 till 119 kronor eller med 70 %. Tager man därjämte i betraktande, att lärarna vid de allmänna läroverken i och med den nuvarande lönestatens genomförande blifvit pålagda avgifter för sin egen pensionering, uppgående för adjunkter till belopp mellan 65 och 115 kronor samt för lektorer mellan 100 och 160 kronor, torde det med skäl kunna ifrågasättas, huruvida årsavgifter till förutnämnda, tämligen dryga belopp kunna anses lämpliga. Väl är det sant, att i 1907 års betänkande eventuellt föreslagits såsom en nödfallsutväg för genomförande af kassans ombildning avgifter uppgående till 3,6 % af delaktighetsbeloppet, men många af läroverkskollegierna, hvilka funno redan de med 3 % af delaktighetsbeloppet utgående avgifterna väl höga, afstyrkte bestämdt så höga årsavgifter, och öfverstyrelsen uttalade som sin mening angående ifrågavarande avgifter, att de under inga förhållanden borde utgå med högre belopp än 3 % af delaktighetsbeloppet. Öfverstyrelsen har ej heller nu funnit anledning att frångå denna mening och anser sig sålunda icke kunna förorda, att för möjliggörande af kassans ombildning enligt ofvan föreslagna grunder delägarna åläggas årsavgifter uppgående till 3,5 % af delaktighetsbeloppet.

För att undvika de sistnämnda höga avgifterna har man äfven föreslagit en annan utväg, nämligen att jämte årsavgiften skulle införas en inträdes- och befordringsavgift, vid hvars bestämmande hänsyn toges till vederbörandes ålder. Då emellertid ett sådant förfaringssätt, som icke förut inom kassan tillämpats, icke torde bland delägarna ha några sympatier och för öfrigt icke kan sägas öfverensstämma med de principer, hvarpå lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa vid dess stiftande grundades, så finner sig öfverstyrelsen ej heller kunna förorda införande af berörda avgifter.

För genomförande af den ifrågasatta ombildningen af kassan, under antagande att tjänstärprivilegiet icke aflöses, lärar då icke återstå någon annan utväg än att vidtaga en sänkning i de föreslagna pensionsbeloppen. Öfverstyrelsen anser visserligen synnerligen önskvärdt, att en sådan åtgärd icke måtte behöfva vidtagas, helst som de föreslagna pensionerna, enligt hvad som från alla håll enstämmigt intygats, icke kunna anses för högt tilltagna, men då nämnda anordning, för den händelse tjänstärsrätten icke kommer att aflösas, torde vara den minst betungande utväg för genomförande af kassans ombildning, har öfverstyrelsen ansett lämpligt, att en undersökning gjordes beträffande storleken af den eventuella sänkning af pensionsbeloppen, som för förslagets genomförande i öfrigt vore erforderlig.

Som de föreslagna pensionerna bestå af två delar, grundpensionen, som är lika för alla delägare, nämligen 100 kronor, och tilläggs pensionen, som

för samtliga delägare utgår med samma del, 20 %, af delaktighetsbeloppet, kan det sättas i fråga, huruvida förut nämnda minskning i pensionsbeloppet skall göras i form af afdrag på grundpensionen eller på tilläggspensionen. Göres nämnda afdrag å tilläggspensionen, skulle den nyssnämnda procentsatsen behöfva ändras och bestämmas till ett värde af 18,6 % af delaktighetsbeloppet. Häremot kan med skäl invändas, att delägare med lägre delaktighetsbelopp, hvilka redan i det framställda hufvudförslaget intaga en relativt gynnad ställning, genom nyssnämnda ändring skulle komma att ännu mera gynnas i jämförelse med öfriga delägare. Därjämte kan anmärkas, att det varit önskvärdt, om procentsatsen kunnat liksom i hufvudförslaget uttryckas genom ett enkelt tal. Lättare är däremot att vidtaga den erforderliga minskningen i pensionerna genom att göra afdrag i grundpensionen, hvilket afdrag för enkelhets skull kunde göras lika för olika delaktighetsbelopp. Visserligen skulle härigenom den inbördes storleken mellan olika pensionsbelopp i någon mån ändras och de mindre pensionerna härigenom få vidkännas en relativt stor minskning, men då nämnda afdrag, som ej skulle komma att öfverstiga 50 kronor, icke är allt för betydande, torde i betraktande jämväl däraf, att kassans lägst aflönade delägare under förutsättning af en grundpension å 100 kronor kunna anses blifvit relativt taget väl gynnade, sistnämnda anordning, för den händelse den skulle visa sig oundgängligen nödvändig, böra i främsta rummet förordas.

I händelse tjänstårsrätten icke skulle komma att aflösas, utan denna föråldrade aflöningsform skulle komma att kvarstå, anser öfverstyrelsen lämpligt och önskligt, att det förslag till tjänstårets beräkning, som framställt af 1908 års revisorer af kassan, måtte tagas under ompröfning. Enligt nämnda förslag skulle tjänståret i hvarje fall beräknas till ett halft år från dödsdagen i likhet med hvad som finnes stadgadt i nådiga reglementet för universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn af den 21 februari 1849.

Äfven om härigenom icke alla invändningar mot tjänståret i en sådan form skulle förfalla, så skulle dock den betydande fördel vinnas, att förmånen af tjänståret blefve bestämd och beräknelig och lika för alla tjänstårsberättigade. Den osäkerhet och ojämnhet, som vidlåder tjänstårsrätten under dess nuvarande form och utgör den mest vägande invändningen mot densamma, skulle härigenom till stor del försvinna, och ifrågavarande förmån högst betydligt stiga i värde för vederbörande lärare. För närvarande växlar den tid, under hvilken tjänstårsrätt åtnjutes, från 11 månader, då tjänstårsberättigad lärare affider under maj månad, till ingenting alls, då dödsfallet inträffar under april. Det kunde då synas riktigt, att den gemensamma tiden bestämdes till $5\frac{1}{2}$ månader. Vederbörande stärbhus skulle då upphöra att uppbära lönen midt under en månad, hvilket eljest aldrig plägar äga rum i fråga om

löntagare. Nämda omständighet jämte analogien med universitetslärarnas tjänstårsberäkning tala för att tjänståret i hvarje fall torde böra beräknas till jämnt ett halft år.

För ett eventuellt genomförande af sistnämnda förändring af tjänstårsrätten lärer äfven nästkommande Kyrkomötes bifall böra inhämtas, under förutsättning att Riksdagen skulle komma att besluta i enlighet med berörda förslag.

Beträffande de ändringar i det i 1907 års betänkande intagna förslag till reglemente för lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa, som kunna föranledas af nu planlagda omorganisation af kassan, får öfverstyrelsen hänvisa till här bilagda förslag till ändringar och tillägg till särskilda paragrafer i reglementsförslaget jämte tillhörande motivering (bil. 1). Ett fullständigt förslag till reglemente, uppgjordt med iakttagande af nyssnämnda ändringar och tillägg, bifogas härjämte (bil. 2).

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får öfverstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa i öfverensstämmelse med ofvan angifna grunder — under förutsättning att den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken, blifver i vederbörlig ordning upphäfd — höja det årliga anslaget till nämnda kassa, nu 115,965 kronor, med 26,889 kronor, eller till 142,854 kronor.

I sammanhang härmed får öfverstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte till instundande Kyrkomöte göra nådig framställning därom, att Kyrkomötet, under förutsättning af Riksdagens bifall till nyssnämnda förslag, måtte medgifva upphäfvandet af den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer lärarna vid de allmänna läroverken, eller ock, för den händelse Riksdagen skulle så besluta, medgifva, att nämnda tjänstårsrätt i hvarje fall beräknades till ett halft år från dödsdagen för vederbörande ämneslärare vid allmänt läroverk.

Stockholm den 12 september 1910.

Underdånigst

N. G. W. LAGERSTEDT.

G. R. FÄHRÆUS.

AUG. FALK.

J. LAGERGREN.

Olof Wibelius.

Bil. 2 till Läroverksöfverstyrelsens skrifvelse den 12 sept. 1910.

Förslag till reglemente för lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa.

Om delaktighet i nya änke- och pupillkassan.

§ 1.

1. Skyldighet att vara delägare i lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa åligger en hvar, som den dag detta reglemente träder i kraft eller därefter genom befordran eller transport blifver rektor eller ordinarie ämneslärare eller pensionsberättigad öfningslärare vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium, rektor eller lektor vid högre lärarinneseminarier i Stockholm samt vid tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand, föreståndare eller lektor vid Chalmers tekniska läroanstalt, öfverlärare eller lärare vid gymnastiska centralinstitutet, kamrerare eller kassör och bokhållare eller sekreterare och ombudsman eller vaktmästare vid folkskollärarnas pensionsinrättning.

2. Delägare, som erhållit afsked med pension, är skyldig att fortfarande kvarstå i kassan.

3. Rättighet att blifva delägare i lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa tillkommer en hvar, som är delägare i lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa, med undantag af lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium och dem, som erhållit afsked med pension före år 1905; dock med förbehåll att behörig anmälan om delaktighet göres hos kassans direktion före utgången af mars månad 1912.

Beträffande de delägare i den gamla kassan, som pensionerats under tiden 1905—1911, gälla de särskilda bestämmelser om delaktighet i den nya kassan, som äro intagna i § 56 af öfvergångsstadganden.

4. Rättighet att som delägare inträda i kassan tillkommer äfven hvarje

blifvande lärarinna med ordinarie tjänst vid något af de i mom. 1 nämnda seminarier; dock med förbehåll att behörig anmälan därom göres hos kassans direktion inom ett år efter det hon vunnit befordran till tjänsten.

§ 2.

Delägare i denna kassa äger icke rätt till nådår för änka och barn, ej heller äger sådan delägares stärbhus rätt till tjänstår efter honom.

§ 3.

1. Frånträder delägare sin lärarbefattning genom befordran till någon statens eller kyrkans tjänst, med hvilken delaktighet i annan änke- och pupillkassa är förenad, eller tager delägare afsked från sin lärarbefattning utan att öfvergå till annan statens tjänst eller till allmänna indragningsstaten, utträder han med detsamma ur kassan.

2. Frånträder delägare sin lärarbefattning genom befordran till någon statens tjänst, med hvilken delaktighet i annan änke- och pupillkassa icke är förenad, äge han rättighet att, mot betalande af dels stadgad pensionsavgift, dels ock hvad som motsvarar för befattningen utgående statsbidrag, i kassan som delägare kvarstå med oförändradt delaktighetsbelopp; dock med skyldighet för honom att hos kassans direktion skriftligen anmäla sin önskan senast en månad efter det han befattningen frånträd.

3. Frånträder delägare, som för annan befattning i statens eller kyrkans tjänst äger delaktighet äfven i annan änke- och pupillkassa, sin lärarbefattning, äge han rättighet att, mot betalande af dels stadgad årsavgift, dels ock hvad som motsvarar för befattningen utgående statsbidrag, i kassan som delägare kvarstå med oförändradt delaktighetsbelopp; dock med skyldighet för honom att hos kassans direktion skriftligen anmäla sin önskan senast en månad efter det han befattningen frånträd.

4. Delägare, som innehar mera än en befattning, hörande till kassan, och afgår från någon af dem utan att för densamma erhålla pension, äge rättighet att med oförändradt delaktighetsbelopp i kassan kvarstå mot betalande af dels stadgad årsavgift för den eller de befattningar, han fortfarande innehar, dels ock den del af pensionsavgiften, som faller på den frånträdde tjänsten, jämte mot denna del svarande statsbidrag; dock med skyldighet för honom att hos kassans direktion skriftligen anmäla sin önskan senast en månad efter det han befattningen frånträd.

5. Delägare, som genom laga kraftvunnen dom blifvit förlustig sin tjänst, vare från delaktighet i kassan skild. Men om afsatt delägare vid sin

död efterlämnar änka eller minderåriga barn, erhålla dessa den pension, hvartill mannens under hans tjänstetid gjorda insatser enligt direktionens pröfning kunna berättiga.

§ 4.

1. Anmälan om delaktighet i nya änke- och pupillkassan, hvarom i § 1 mom. 3 och 4 sägs, göres hos direktionen af kassans tjänstemän och be-
tjante omedelbart och beträffande öfrige genom rektor eller föreståndare vid den läroanstalt, vid hvilken den, som anmäler sig, innehar eller, därest han är pensionerad, senast innehaft ordinarie tjänst.

2. Vederbörande rektor eller föreståndare skall ock ofördröjligen hos direktionen göra anmälan om befordran till lärartjänst, hvarmed jämlikt § 1 mom. 1 följer skyldighet för den befordrade att vara delägare i kassan, äfvensom angående delägares afgang med pension.

3. Dessutom skall vederbörande rektor eller föreståndare före den 15 februari meddela kassans direktion fullständig uppgift å de förändringar, som i afseende å tillträde till och afgang från tjänster under föregående året inträffat vid läroanstalten, och om tiden, då förändringarna ägt rum, skoland denna uppgift bestyrkas af två utaf vederbörande läroverkskollegium utsedda medlemmar. Likaledes skall vederbörande rektor eller föreståndare inom samma tid insända statistiska uppgifter angående samtliga ordinarie lärare vid anstalten samt deras familjeförhållanden, börande dessa uppgifter hos direktionen förvaras.

4. De i denna paragraf nämnda anmälningar och uppgifter affattas i enlighet med de föreskrifter eller formulär, hvilka kassans direktion meddelar.

Om nya änke- och pupillkassans tillgångar.

§ 5.

1. Kassans tillgångar och inkomster utgöras af:

- a) den gamla änke- och pupillkassans tillgångar och inkomster;
- b) det årliga bidrag, som utgår af statsmedel;
- c) de afgifter, som delägarna äro skyldiga att erlægga;
- d) afkastning af kassans utlånade eller på annat sätt förräntade tillgångar.

2. Donationer, med hvilka kassan kan blifva ihågkommen, äger direktionen mottaga, såvida dessa enligt direktionens ompröfning finnas vara med kassans syfte förenliga. Mottagna donationer bokföras särskildt och användas i enlighet med därför lämnade föreskrifter.

Om delägares delaktighetsbelopp.

§ 6.

Delaktighetsbelopp är det penningbelopp, som lägges till grund för beräkningen af änkepensioner och pensionsavgifter.

Detta belopp, som för hvarje befattning i allmänhet satts lika med det högsta pensionsbelopp, hvilket innehafvaren af befattningen i fråga kan erhålla, men som ej får öfverstiga 4,000 kronor, utgör:

4,000 kronor för rektorer och lektorer vid högre allmänna läroverk, högre lärarinneseminariet och tekniska elementarskolor, föreståndaren och lektorer vid Chalmers tekniska läroanstalt, rektorer vid folkskoleseminarier, öfverlärare vid gymnastiska centralinstitutet samt kamreraren vid kassan;

3,700 kronor för rektorer vid realskolor, därest de icke äro lektorer;

3,400 kronor för adjunkter vid allmänna läroverk, högre lärarinneseminariet samt folkskoleseminarier;

2,750 kronor för vissa lärare i teckning vid högre allmänna läroverk;

2,400 kronor för kvinnliga adjunkter vid folkskoleseminarierna och ordinarie lärarinnor vid högre lärarinneseminariet;

2,200 kronor för en lärare vid gymnastiska centralinstitutet;

2,000 kronor för öfriga lärare vid gymnastiska centralinstitutet, vissa lärare i teckning vid allmänna läroverk, lärare i gymnastik vid högre allmänna läroverk samt kassören vid kassan;

1,700 kronor för lärare i musik vid högre allmänna läroverk;

1,350 kronor för lärare i musik vid folkskoleseminarier samt vissa teckningslärare vid realskolor;

1,200 kronor för sekreteraren vid kassan;

1,050 kronor för lärare i teckning vid folkskoleseminarier;

975 kronor för lärare i gymnastik och slöjd vid folkskoleseminarier;

900 kronor för lärare i gymnastik samt vissa lärare i teckning vid realskolor;

750 kronor för lärare i musik vid realskolor;

600 kronor för vaktmästaren vid kassan.

§ 7.

1. Teckningslärare vid högre allmänt läroverk inträder i kassan med ett delaktighetsbelopp af 2,750 kronor, om undervisningstimmarna för teckningsläraren vid det läroverk, där han tillträder befattning eller vid öfver-

gången till den nya kassan tjänstgör, under de sistförflutna fem läsåren i medeltal uppgått till minst 27 i veckan. I annat fall inträder han med ett delaktighetsbelopp af 2,000 kronor.

2. Teckningslärare vid realskola inträder i kassan med ett delaktighetsbelopp af 2,000 kronor, om undervisningstimmarna för teckningsläraren vid den skola, där han tillträder befattning eller vid öfvergången till den nya kassan tjänstgör, under de sistförflutna fem läsåren i medeltal uppgått till minst 22. Har antalet dylika undervisningstimmar uppgått till 15, men ej till 22, inträder han med ett delaktighetsbelopp af 1,350 kronor. Uppgå berörda undervisningstimmar ej till 15, inträder han med ett delaktighetsbelopp af 900 kronor.

3. Det delaktighetsbelopp, med hvilket teckningslärare inträdt i kassan, bibehåller han, därest han icke transporteras till annan teckningslärarbefattning, i hvilket fall förfares på sätt i föregående moment sägs.

4. Tillförordnad rektor, som är ordinarie adjunkt, må, om han återgår till sin adjunktsbefattning, kvarstå i kassan med det delaktighetsbelopp, med hvilket han såsom rektor inträdt, mot erläggande af samma afgift, som han betalt såsom rektor, jämte ett belopp motsvarande det statsbidrag, som kan anses falla på skillnaden mellan ifrågavarande rektorsbefattnings och adjunktsbefattnings delaktighetsbelopp.

5. Är tillförordnad rektor ordinarie lektor, tillkommer honom lektors delaktighetsbelopp.

6. Innehar delägare två eller flera befattningar, hvilka tillhöra kassan, skall hans delaktighetsbelopp utgöra summan af de särskilda befattningarnas delaktighetsbelopp, dock icke öfver 3,000 kronor.

Om delägares afgifter.

§ 8.

Delägare är skyldig att till kassan för hvarje år betala pensionsavgift, hvilken utgår:

a) för i tjänst varande delägare äfvensom för delägare, hvarom i § 3 mom. 2, 3 och 4 sägs, med tre procent af det delaktighetsbelopp, som tillkommer hvar och en af dem;

b) för delägare, pensionerad, sedan detta reglemente trädt i kraft, med två procent af honom tillkommande delaktighetsbelopp, för annan, efter ingången af 1905 pensionerad delägare gäller hvad därom i § 56 särskildt stadgas;

c) för lärarinna med hälften af det belopp, som skulle hafva betalats af lärare med samma befattning.

§ 9.

Delägare, hvarom i § 3 mom. 2 och 3 samt i § 7 mom. 4 sägs, har att jämte stadgad pensionsavgift erlägga därstädes angifna mot statsbidraget svarande belopp.

§ 10.

Den, som är delägare i kassan för mer än en lärartjänst, betalar pensionsavgift på sätt i § 8 bestämts, men uppbär han lön för en lärartjänst och pension för en annan, erlägger han full pensionsavgift för den tjänst, han bibehåller, men blott $\frac{2}{3}$ af den pensionsavgift, som faller på skillnaden mellan hela hans delaktighetsbelopp och den bibehållna tjänstens.

§ 11.

Pensionsavgiften jämte de mot statsbidraget svarande belopp, hvarom i § 9 sägs, betalas med en fjärdedel för hvarje ingånget kalenderkvartal från och med det hvarunder lönen eller pensionen tillträds, till och med det hvarunder lönen eller pensionen frånträds.

§ 12.

1. I tjänst varande delägars pensionsavgifter skola, åtföljda af dubbla reversal, affattade enligt formulär, som blifvit af kassans direktion fastställt, insändas till direktionen före utgången af månaderna mars, juni, september och december hvarje år af vederbörande rektor eller föreståndare, hvilken äger att vid utbetalningen af delägarnas löner hvarje kvartal göra afdrag af hvars och en pensionsavgift.

2. Delägare, hvarom i § 3 mom. 2 och 3 sägs, har att själf på enahanda sätt och inom samma tid till kassans direktion insända pensionsavgiften jämte det mot statsbidraget svarande beloppet.

3. Pensionerad delägars afgift till kassan afdrages å den honom tillkommande pensionen och redovisas till kassan af den ämbetsmyndighet, genom hvilken pensionen utbetalas.

För detta ändamål åligger det direktionen att före den 15 i månaderna februari, maj, augusti och november tillhandahålla vederbörande myndighet förteckning å de pensionerade delägare, för hvilka innehållning af pensions-

avgifter bör ske, med för hvar och en angifvet belopp; skolande förteckningen åtföljas af kassans kvittens å afgiftsbeloppet för att den betalningskyldige tillställas.

§ 13.

Till änke- och pupillkassan erlagda avgifter må icke återställas, ej heller upplupna men oguldna avgifter efterskänkas.

§ 14.

Här omförmälda avgifter vare exekutiva.

Om rätt till pension från änke- och pupillkassan.

§ 15.

Endast delägares med vigsel eller annorledes lagligen fullkomnade äktenskap medför pensionsrätt för hans änka och barn.

§ 16.

Har delägare ingått äktenskap på sotsängen, ankomme det på direktionens pröfning, huruvida änka må komma i åtnjutande af pension. Äktenskap, ingånget för att legitimera barn, medför dock alltid pensionsrätt. Obe rättigad till pension vare lagligen frånskild hustru äfvensom de styfbarn delägare efterlämnar.

§ 17.

Äktenskap, ingånget af delägare, sedan han fyllt 65 år, medför rätt till pension för änka och barn endast under förutsättning, att delägare erlägger en tilläggsavgift, som beräknas enligt i bil. A till detta reglemente angifven formel. Denna tilläggsavgift uppbäres af direktionen. Skulle dylik avgift icke af vederbörande betalas, utträde delägaren ur kassan.

§ 18.

Änka, som ingår nytt gifte, förlorar den pension, hon innehar efter afviden man.

§ 19.

1. Barn efter delägare vare berättigade till pension intill uppnådda tjuguett års ålder, hvilken rätt likväl upphör för dotter, så framt hon dessförrinnan ingår äktenskap.

2. Son eller ogift dotter, som af sinnes- eller kroppssjukdom eller ock af särskildt lyte är oförmögen till arbete, må dock i saknad af annan tillgång, därest kassans ställning det medgifver, efter direktionens ompröfning, äfven efter fyllda tjuguett år tilldelas ett understöd till högst halfva beloppet af moderns pension, så länge direktionen pröfvar sådant lämpligt och vederbörligen styrkes, att understödstagarens sjuklighet och oförmögenhet till arbete samt utblottade tillstånd fortfara.

§ 20.

Änka vare, mot den henne åliggande skyldighet att barnen uppfostra, berättigad att uppbära pension för både sig och barnen. Är hon hindrad eller försummar hon att om barnen draga omsorg, äge barnens målsman att barnens pensionsmedel för deras räkning uppbära. Och njute änkan, om endast ett barn är till delaktighet i pensionen berättigadt, $\frac{2}{3}$ och barnet $\frac{1}{3}$ af den familjen enligt § 28 tillkommande pensionen; äro barnen två eller flera, njute änkan $\frac{3}{4}$ af den änka utan barn tillkommande pension, och återstoden af den familjen enligt § 28 tillkommande pensionen fördelas lika mellan de pensionsberättigade barnen. Om ej änka utan allenast barn af ett eller flera äktenskap finnas, fördelas den dem tillkommande pension lika dem emellan.

§ 21.

Barn, hvilkas båda föräldrar, när de afledo, ägde delaktighet i kassan, åtnjute pension både efter fader och moder.

§ 22.

Pensionstagare, som under loppet af fem år ej uttagit sin pension, varde från pensionsstaten afförd. Anmäler sig sådan sedermera ånyo, ankomme på särskild pröfning af för handen varande omständigheter, huruvida förut innehafd pensionsrätt må vidare åtnjutas, dock utan rättighet för pensions-tagaren att för den förflutna tiden någon pension uppbära, därest ej direktionen pröfvar skäligt sådant medgifva.

§ 23.

Pensionstagare, som varder dömd för brott, hvilket medför straffarbete för längre eller kortare tid, vare under samma tid förlustig sin rätt till pension.

§ 24.

Rättighet för änka och barn att uppbära pension vidtager med månaden näst efter den, med hvilken deläggarens lön eller pension upphör att utgå, och inskränkes denna rättighet icke däraf, att deläggare möjligen aflidit, innan någon pensionsavgift för honom kunnat inbetalas.

Då pension, som deläggarens änka innehaft, till större eller mindre del öfvergår till samma deläggarens barn, äga dessa att tillträda pensionen med månaden näst efter den, med hvilken änkans pension upphör att utgå.

§ 25.

Pension utgår till och med slutet af det halfår, hvarunder pensionstagarren aflider eller förlorar sin rättighet till pensionens bibehållande.

§ 26.

Pension må ej för gäld utmätas eller med kvarstad beläggas.

Om pensionernas belopp.

§ 27.

Har deläggare efterlämnat änka men icke barn, utgöres pensionen dels 100 kronor såsom grundpension, dels 20 procent af delaktighetsbeloppet såsom tilläggs-pension.

§ 28.

Har deläggare efterlämnat, förutom änka, ett eller flera pensionsberättigade barn, vare änkans i föregående paragraf bestämda pension förhöjd, för ett pensionsberättigadt barn med 30 procent, för två pensionsberättigade barn med 50 procent och för hvarje följande pensionsberättigadt barn med ytterligare 10 procent.

§ 29.

1. Har delägare icke efterlämnat änka utan endast barn, som äro till pension berättigade, åtnjute ett barn femtio procent af den pension, som med afseende å den tjänst delägaren innehåft skolat utgå enligt § 27 och två barn pensionens hela belopp; tre barn samma pensionsbelopp med trettio procents förhöjning, fyra barn pensionsbeloppet med femtio procents förhöjning, flera än fyra barn ytterligare tio procents förhöjning för hvarje barn utöfver nämnda antal.

2. Samma grunder för pensionens bestämmande gälla, då änkas pensionsrätt upphört, och då lärarinna efterlämnar pensionsberättigade barn, äfven om fadern lefver; så ock då barn jämlikt § 21 äro berättigade till pension efter både fader och moder.

§ 30.

Skulle vid uträkning af pensionen dennas belopp sluta på öre, höjes det till närmaste hela tal af kronor.

Om sättet, huru pension sökes och tillägges.

§ 31.

1. Ansökning om pension efter lärare ingifves till direktionen genom rektor eller föreståndare vid den läroanstalt, hvilken den aflidne delägaren senast tillhört, efter annan delägare omedelbart, och bör vid dylik ansökning fogas behörigt prästbetyg, innehållande:

- a) tiden, då delägare, efter hvilken pension sökes, aflidit;
- b) dennes äktenskap och tiden för dess eller deras ingående;
- c) de stärbhusdelägars namn, födelsedag och frejd, för hvilka anspråk på pension göres.

2. Sökes understöd för sådant barn öfver 21 år, hvarom i § 19 mom. 2 sägs, skall, utom prästbevis angående de förhållanden, som angifvas i föregående moment, samt huruvida annan tillgång till dess underhåll saknas, äfven bifogas intyg af läkare om beskaffenheten af dess sjukdom eller lyte och oförmögenhet till arbete.

§ 32.

Uppgifves delägare hafva aflidit, utan att vederbörligt intyg om fränfallet kan företes, ankomme på direktionen att, sådant oaktadt, på grund af med-

delade upplysningar och med afseende å härvid för öfrigt förekommande omständigheter, pröfva pensionsansökningsen samt medgifva pensionsbeloppets utbetalning, med eller utan förbehåll af detsammas återbärande, äfvensom föreskrifva det eller de villkor för pensionens lyftning, som till betryggande af kassans rätt och säkerhet anses erforderliga.

§ 33.

1. Då pensionssökande funnits till pension berättigad, utfärde direktionen vederbörligt pensionsbref, som öfversändes till den rektor eller föreståndare, genom hvilken ansökningsen ingifvits, för att pensionären tillställas, eller, därest ansökningsen skett omedelbart hos direktionen, därstädes pensionären tillhandahållas.

2. För den, som enligt § 19 mom. 2 äger efter fyllda tjuguet år uppbära understöd, utfärdas särskildt bref, upptagande understödsbeloppet och tiden, hvarunder det får utgå, jämte uppgift om det lyte eller den sjukdom, på grund hvaraf understödet beviljats.

§ 34.

Då änka eller barn, som innehar pension, med döden afgår eller eljest förlorar pensionsrätt, bestämmer direktionen, utan särskild ansökning, pensionsbeloppet för efterlevande barn med pensionsrätt, enligt stadgade grunder.

§ 35.

I händelse pensionsbref förkommer eller varder pensionstagaren afhändt, bör denne, på egen bekostnad, låta i ett nummer af den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, kungöra dödandet af pensionsbrevet och inför kassans direktion förete detta tidningsnummer samt, därest pensionen jämlikt § 37 får hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande lyftas, intyg från denna myndighet om tid, för hvilken pension redan uppburits, hvarefter direktionen har att utfärda nytt pensionsbref samt därom underrätta den Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hos hvilken pensionen skall lyftas.

Om utbetalning af pension.

§ 36.

Pension utbetalas kvartalsvis i mars, juni, september och december månader till pensionstagaren eller den, som behörigen styrker sig vara hans

målsman eller lagligen befullmäktigade ombud. Därvid skall företes dels pensionsbrevet till påtecknande af utbetalningen, dels behörigt prästbevis, att pensionstagaren vid ingången af sista kvartalet ännu lefde. Har pensionstagare dött under kvartalet och uttages pensionen af hans rättsinnehafvare, skall denne förete bevis om dagen för dödsfallet. För änka äfvensom för dotter öfver sjutton år skall styrkas, att hon fortfarande lefver ogift, och för den, som enligt § 19 mom. 2 efter fyllda tjuguet år uppbär särskildt understöd, att de omständigheter, som gifvit anledning till understödet, ännu fortfara.

§ 37.

Utbetalning af pension verkställes af änke- och pupillkassan. Pensionstagare i landsorten vare dock berättigad att, efter anmälan hos direktionen, innefattande uppgift om hans hemvist, bekomma pensionen genom Kungl. Maj:ts vederbörande befälningshafvande, som därom skall af direktionen underrättas.

Om förvaltning och redovisning af nya änke- och pupillkassan.

§ 38.

Lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa förvaltas af samma direktion som den, hvilken är förordnad för folkskollärarnas pensionsinrättning; och gälle därvid i alla de omständigheter, om hvilka icke i detta reglemente finnes särskildt stadgadt, enahanda föreskrifter, som enligt reglementet för sistnämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning och redovisning.

§ 39.

Förvaltningskostnaderna bestridas af det för ändamålet anvisade statsanslaget.

§ 40.

1. Hos direktionen skall föras en liggare, som upptager:
 - a) de särskilda delägarnas namn;
 - b) deras födelseår;
 - c) tiden, då de blefvo delägare;
 - d) de delaktighetsbelopp, efter hvilka pensionsavgifterna beräknas;
 - e) dessa avgifters belopp.

2. Äfven skall hos direktionen föras en matrikel öfver samtliga pensionstagare, deras ålder samt de åt dem beviljade pensioners belopp, med hänvisning till det beslut, hvarigenom pension blifvit hvar och en tillerkänd. I denna matrikel skola jämväl antecknas alla genom dödsfall, utträde ur pensionsåldern eller af annan anledning inträffade förändringar med afseende å pensionerna.

3. Därjämte skall år från år ordnas och kompletteras det statistiska material, hvarom i § 4 mom. 3 sägs, och som erfordras för verkställande af utredning rörande kassans ekonomiska ställning.

§ 41.

Öfver direktionens beslut, så vidt de angå rättighet till och villkor för inträde i pensionsinrättningen samt pensions åtnjutande, må den missnöjde hos Kungl. Maj:t anföra besvär, hvilka skola, vid talans förlust, till ecklesiastikdepartementet ingifvas innan klockan 12 å trettionde dagen från delfäendet af beslutet.

§ 42.

1. Granskning af änke- och pupillkassans förvaltning och räkenskaper verkställas i Stockholm år 1914 och därefter hvar tredje år under högst tre veckor, räknade från och med fjärde måndagen i juli månad, af fem samt under hvar och ett af de öfriga åren under högst tio dagar, räknade från den första måndagen i augusti månad, af två revisorer. Af det förstnämnda antalet revisorer utser Kungl. Maj:t tre, däraf minst en delägare i kassan. Två revisorer äfvensom två suppleanter för dem skola hvarje år i tur och ordning väljas af delägarna i nedannämnda valkretsar.

2. Direktionen åligger att i början af hvarje år om valens förrättande erinra öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk samt hvar tredje år i behörig tid hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om utseende af tre revisorer.

3. För val af revisorer indelas delägarna i följande sju valkretsar, nämligen:

den 1:a, bestående af rektorer och lärare vid högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm, högre realläroverket å Norrmalm och Östermalm, Nya elementarskolan samt Jakobs, Katarina och Kungsholmens realskolor, alla i Stockholm, äfvensom realskolorna i Enköping och Norrtälje;

den 2:a, bestående af rektorer och lärare vid högre allmänna läroverken i Uppsala, Gäfle, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand, Östersund, Umeå och Luleå samt realskolorna i Söderhamn, Örnsköldsvik, Skellefteå, Piteå och Haparanda;

den 3:e, bestående af rektorer och lärare vid högre allmänna läroverken i Strängnäs, Nyköping, Örebro, Västerås, Falun och Karlstad samt realskolorna i Södertälje, Eskilstuna, Askersund, Arboga, Köping, Sala, Kristinehamn, Arvika, Åmål och Filipstad;

den 4:e, bestående af rektorer och lärare vid högre allmänna läroverken i Skara, Vänersborg, Borås, högre realläroverket och högre latinläroverket i Göteborg samt realskolorna i Skövde, Mariestad, Lidköping, Alingsås, Falköping, Uddevalla, Strömstad, Varberg, äfvensom västra och östra realskolorna i Göteborg;

den 5:e, bestående af rektorer och lärare vid högre allmänna läroverken i Linköping, Norrköping, Västervik, Växjö, Jönköping, Kalmar och Visby samt realskolorna i Eksjö, Vadstena, Vimmerby och Oskarshamn;

den 6:e, bestående af rektorer och lärare vid högre allmänna läroverken i Lund, Malmö, Karlskrona, Kristianstad, Helsingborg, Ystad och Halmstad samt realskolorna i Malmö, Trelleborg, Landskrona, Engelholm och Karlshamn;

den 7:e, bestående af rektorer, föreståndare och lärare vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, folkskoleseminarierna, Chalmers tekniska läroanstalt, tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand samt gymnastiska centralinstitutet.

Pensionerade lärare äfvensom delägare, hvarom i § 3 mom. 2 och 3 sägs, anses höra till det läroverk, vid hvilket de senast tjänstgjort.

Det tillkommer öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att, när nytt allmänt läroverk inrättats, till Kungl. Maj:t afgifva förslag i fråga om den valkrets, det nya läroverkets lärarpersonal skall anses tillhöra.

4. Efter mottagandet af direktionens anmälan utsätte öfverstyrelsen tid för valet och för insändandet af valprotokollen samt underrättade härom vederbörande rektorer och föreståndare inom den valkrets, som för året har att välja revisorer. Sedan valprotokollen till öfverstyrelsen insändts från de rektorer och föreståndare, inför hvilka valet ägt rum, sammanräkne öfverstyrelsen de afgifna rösterna och meddele resultatet åt direktionen, hvilken har att härom äfvensom om tiden på dagen för revisionens början samt om sammanträdeslokalen underrätta de valda revisorerna.

5. Är revisor hindrad, underrättade han härom direktionen, som har att inkalla suppleant för honom.

§ 43.

Förutom den i föregående § omförmälda granskningsrätt, som tillhör

hvarje års revisorer, tillkomme revisorerna i den större revision, som hvar tredje år verkställas, rättighet att hos Kungl. Maj:t föreslå de förändringar i reglementet för änke- och pupillkassan eller i afseende å kassans förvaltning och räkenskaper, hvilka de anse af behovet påkallade.

§ 44.

Första gången 1914 och sedermera hvart sjätte år verkställas genom direktionens försorg en fullständig statistisk-matematisk utredning angående kassans tillstånd och förmåga att fullgöra sina förbindelser. Denna utredning bör föreligga färdig, då årets större revision sammanträder.

Framgår af denna utredning, att kassans inkomster befinnas otillräckliga, tillkommer det revisionen att härom göra anmälan hos Kungl. Maj:t samt tillika föreslå nödiga åtgärder för kassans tryggande.

§ 45.

Efter slutad förrättning afgifve revisorerna vid den större revision, som hvar tredje år förrättas, till Kungl. Maj:t underdånig berättelse om den verkställda granskningen m. m. De öfriga åren afgifves revisionsberättelsen till chefen för ecklesiastikdepartementet.

§ 46.

Den underdåniga revisionsberättelse, som hvar tredje år till Kungl. Maj:t afgifves, skall jämte däröfver afgifna yttranden samt med anledning däraf fattade beslut genom direktionens försorg tryckas och tillställas, med tre exemplar, hvarje läroanstalt, hvars lärare äga delaktighet i änke- och pupillkassan.

§ 47.

Revisorerna åtnjute för sitt uppdrag enahanda reseersättning och dagtraktamente, som tillkomma Riksdagens revisorer.

Utgifterna för revisionen samt den i § 44 omnämnda statistisk-matematiska utredningen bestridas af kassans tillgångar.

§ 48.

Efter årsräkenskapens afslutande afgifve direktionen ofördröjligen till Kungl. Maj:t, genom dess ecklesiastikdepartement, underdånig berättelse rörande pen-

sionsinrättningens förvaltning under det föregående året, åtföljd af en tabelarisk öfversikt af kassans ställning.

§ 49.

Detta reglemente träder i kraft den 1 januari 1912.

Öfvergångsstadganden.

§ 50.

Lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa åligger att ansvara för gamla änke- och pupillkassans förbindelser mot tillgodonjutande af denna kassas tillgångar och inkomster.

§ 51.

För delägare, som icke öfvergått till de i detta reglemente stadgade pensionsvillkor, gäller fortfarande nådiga reglementet för lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa af den 11 oktober 1878 med däri jämlikt nådiga beslut af den 8 augusti 1885, den 9 november 1888, den 29 oktober 1899, den 15 juni 1900 samt den 18 november 1904 gjorda förändringar; dock med undantag för bestämmelserna i berörda reglementes § 39, i stället för hvilka skall gälla hvad i nya reglementets § 42 föreskrifves.

§ 52.

Pensionsavgift till den nya kassan erlägges af den, som från den gamla kassan öfvergått till densamma, från början af år 1912.

§ 53.

Delägare i gamla änke- och pupillkassan, som icke inom föreskrifven tid anmält sig vilja öfvergå till den nya kassan, förlöre sin rätt att i densamma vinna inträde.

§ 54.

Innehar delägare två eller flera befattningar, som höra till kassan, skall han antingen öfvergå till nya kassan för dem alla eller ock för ingen.

§ 55.

Delaktighetsbelopp för teckningslärare vid läroverk, hvars nya organisation icke i fem år varit genomförd, beräknas tills vidare efter lärarens tjänstgöringstid under sistförflutna året, men fastställas, sedan fem år förflutit efter det läroverkets omorganisation blifvit fullbordad.

§ 56.

Delägare i den gamla kassan, som blifvit pensionerad efter år 1904, innan detta reglemente trädt i kraft, erlægge, såvida han önskar vinna inträde i den nya kassan, utom de afgifter, som åligga öfriga pensionerade delägare i den nya kassan, en tilläggsavgift beräknad efter grunder, som i bil. B till detta reglemente närmare angifvas.

Nämnda avgift erlägges med en fjärdedel för hvarje kvartal af år 1912.

Bil. A.

Den i § 17 föreskrifna tilläggsavgift för delägare, som ingår äktenskap efter fyllda 65 år, beräknas enligt följande formel:

$$(s + 10) \cdot 0.1 P,$$

där P är den med hänsyn till mannens befattning utgående pension åt änka utan barn, och s det hela tal, som är lika med eller närmast större än m-k, då m angifver mannens ålder och k hustruns ålder. Skulle i något fall k-m vara större än 10, betalas ingen tilläggsavgift.

Exempel 1. En pensionerad adjunkt, 68 år 8 månader gammal, gifter sig med en 42 år 1 månad gammal kvinna. m-k ligger mellan 26 och 27 år. Alltså är $s = 27$. Änkepensionsbeloppet är 780 kronor. Tilläggsavgiften blir följaktligen

$$(27 + 10) \cdot 0.1 \cdot 780 = 37.78 = 2,886 \text{ kronor.}$$

Exempel 2. En pensionerad lektor, 65 år 4 månader gammal, gifter sig med en 67 år 8 månader gammal kvinna. m-k ligger mellan — 2 och — 3 år. Alltså är $s = -2$. Änkepensionsbeloppet är 900 kronor. Tilläggsavgiften blir följaktligen

$$(10 - 2) \cdot 0.1 \cdot 900 = 8.90 = 720 \text{ kronor.}$$

Bil. B.

Den i § 56 föreskrifna tilläggsavgift för efter 1904 pensionerad delägare, som önskar ingå i den nya kassan, beräknas enligt formeln

$$(s + 10) \cdot 0,2 D,$$

där D är skillnaden mellan den med hänsyn till mannens befattning utgående pensionen åt änka utan barn enligt förslaget och enligt nu gällande reglemente och s det hela tal, som är lika med eller närmast större än m-k, då m angifver mannens ålder och k hustruns ålder. Skulle i något fall k-m vara större än 10, betalas ingen tilläggsavgift.

För delägare, som icke hafva hustrur, betalas ej heller tilläggsavgift vid öfvergång till den nya kassan. För barn betalas ingen tilläggsavgift.

Exempel 1. En pensionerad adjunkt, 68 år 8 månader gammal, har en hustru, 42 år 1 månad gammal. m-k ligger mellan 26 och 27 år. Alltså är $s = 27$. Änkepensionsbeloppet i nya kassan är 780 kronor, i gamla kassan 584 kronor, alltså skillnaden $D = 196$. Tilläggsavgiften blir följaktligen

$$(27 + 10) \cdot 0,2 \cdot 196 = 37 \cdot 39,2 = 1,450 \text{ kronor } 40 \text{ öre.}$$

Exempel 2. En pensionerad lektor, 65 år 4 månader gammal, har en hustru, som är 67 år 8 månader. m-k ligger mellan — 2 och — 3. Alltså är $s = -2$. Skillnaden i änkepensionsbeloppen är $900 - 675 = 225$ kronor. Tilläggsavgiften blir följaktligen

$$(10 - 2) \cdot 0,2 \cdot 225 = 8 \cdot 45 = 360 \text{ kronor.}$$

Pensionsbelopp och årsavgifter

B e f a t t n i n g	Enligt gällande reglemente		
	Delaktighets- belopp	Änke- pension	Avgift
Föreståndare vid Chalmers tekniska anstalt.....	6,000	900	120
Rektorer vid tekniska skolor.....	5,000	750	100
Rektorer och lektorer vid högre allmänna läroverk, högre lärar- rinnesseminariet, lektorer vid Chalmers samt vissa seminarie- rektorer	4,500	675	90
Realskolerektorer	4,000	600	80
Vissa seminarierrektorer	3,500	584	70
Adjunkter vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier	3,500	584	70
Lektorer vid tekniska elementarskolor, 3 öfverlärare vid gym- nastiska centralinstitutet, kamrer vid kassan	4,000	600	80
Teckningslärare vid högre allmänna läroverk	1,500	300	30
D:o » d o	1,500	300	30
D o » realskolor	600	120	12
D:o » d:o	600	120	12
D:o » d:o	600	120	12
D:o » folkskoleseminarier	1,200	240	24
Gymnastiklärare » högre allmänna läroverk	1,500	300	30
D:o » realskolor	600	120	12
D:o och slöjdlärare vid seminarier	675	135	13,5
Musiklärare vid högre allmänna läroverk	1,250	250	25
D:o » realskolor	450	90	9
D:o » folkskoleseminarier	1,500	300	30
En föreståndarbefattning vid gymnastiska centralinstitutet	2,200	367	44
Kassör vid kassan och 3 lärare vid d o d:o	2,000	334	40
Vaktmästare vid kassan	600	120	12

Alternativ 1: Pension åt ensam änka = 100 kronor jämte 20 % af delaktighetsbeloppet.
Pensionsavgift 3 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare.
Tjänstärprivilegiet aflöses.

Alternativ 2: Pension = alternativ 1.
Pensionsavgift 3,5 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare.
Tjänstärprivilegiet aflöses icke.

Alternativ 3: Pension = 50 kronor jämte 20 % af delaktighetsbeloppet.
Pensionsavgift = alternativ 1.
Tjänstärprivilegiet aflöses icke.

Bilaga 3.

Till öfverstyrelsens skrifvelse den 12 sept. 1910.

enligt olika alternativ.

Enligt förslaget						
Delaktigh.- belopp	Alternativ 1.		Alternativ 2.		Alternativ 3.	
	Änke- pension	Afgift	Änke- pension	Afgift	Änke- pension	Afgift
4,000	900	120	900	140	850	120
4,000	900	120	900	140	850	120
4,000	900	120	900	140	850	120
3,700	840	111	840	129,50	790	111
4,000	900	120	900	140	850	120
3,400	780	102	780	119	730	102
4,000	900	120	900	140	850	120
2,750	650	82,50	650	96,25	600	82,50
2,000	500	60	500	70	450	60
2,000	500	60	500	70	450	60
1,350	370	40,50	370	47,25	320	40,50
900	280	27	280	31,50	230	27
1,050	310	31,50	310	36,75	260	31,50
2,000	500	60	500	70	450	60
900	280	27	280	31,50	230	27
975	295	29,25	295	34,10	245	29,25
1,700	440	51	440	59,50	390	51
750	250	22,50	250	26,25	200	22,50
1,350	370	40,50	370	47,25	320	40,50
2,200	540	66	540	77	490	66
2,000	500	60	500	70	450	60
600	220	18	220	21	170	18